

NORGES HØYESTERETT

Den 1. juli 2015 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2015-01406-A, (sak nr. 2015/242), straffesak, anke over kjennelse,

A

(advokat Marius O. Dietrichson)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Endresen**: Saken gjelder forståelsen av straffeprosessloven § 100 andre ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 3 bokstav c. Den reiser spørsmål om rett til å få dekket kostnadene til forsvarer ved avhør av pågrepet person.
- (2) A ble etter beslutning pågrepet 4. desember 2014 ca. kl. 07.00 og innbrakt i sentralarresten i Oslo. Politiet ønsket å avhøre ham, men han ville ikke avgi forklaring uten forsvarer til stede. Advokatfirmaet Furuholmen ble derfor kontaktet, og en advokat fra firmaet bisto A under avhør senere samme dag. A ble løslatt ca. kl. 23.45. Han tilbrakte i underkant av 17 timer i arrest.
- (3) I brev til Oslo tingrett 9. desember 2014 ba advokat Marius O. Dietrichson om å bli oppnevnt som forsvarer i anledning det gjennomførte avhøret, jf. straffeprosessloven § 100 andre ledd. Oslo tingrett avslo begjæringen i beslutning 11. desember 2014. Tingretten begrunnet avgjørelsen med at verken siktelsens art eller andre opplysninger tilsa at det forelå "særlige grunner" for oppnevning etter straffeprosessloven § 100 andre ledd. Jeg minner om at en oppnevning som forsvarer innebærer at det offentlige dekker kostnadene til forsvareren etter nærmere regler.
- (4) På vegne av A anket advokat Dietrichson avslaget til Borgarting lagmannsrett. Lagmannsretten forkastet anken i kjennelse 16. januar 2015. Heller ikke lagmannsretten fant at vilkårene for oppnevning i straffeprosessloven § 100 andre ledd var oppfylt. I

kjennelsen tilføyde lagmannsretten at den ikke kunne se at det forelå slike omstendigheter at A hadde krav på offentlig oppnevnt forsvarer etter EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c.

- (5) Straffesaken mot A ble henlagt etter bevisets stilling 17. desember 2014. Orientering om henleggelsen ble imidlertid først sendt ut 30. januar 2015. Saken gjelder etteroppnevning av forsvarer, noe det er adgang til hvis vilkårene for øvrig er oppfylt.
- (6) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg besluttet 5. mars 2015 at ankesaken i sin helhet skal avgjøres av Høyesterett i avdeling med fem dommere, jf. domstoloven § 5 første ledd andre punktum. Saken har i Høyesterett vært behandlet i sammenheng med saken som tidligere i dag er avgjort i HR-2015-01405-A.
- (7) Den ankende part – A – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (8) Straffeprosessloven § 100 andre ledd må tolkes på bakgrunn av våre internasjonale forpliktelser, særlig EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c. Bestemmelsen innebærer en rett til forsvarer for siktede som ikke kan betale selv, om dette er nødvendig i rettferdighetens interesse. Siktede er vernet av artikkel 6 nr. 3 bokstav c allerede fra pågripelsen. Under enhver omstendighet inntreer vernet ved politiavhør og rettslig avhør. Det rettferdighetsvilkåret som er oppstilt i artikkelen, vil være oppfylt hvis strafferammen i et straffebed i siktelsen åpner for fengselsstraff. Dette er i seg selv tilstrekkelig.
- (9) Vilkårene for oppnevning er til stede, og Høyesterett har et tilstrekkelig grunnlag for å avgjøre realiteten. Subsidiært må lagmannsrettens kjennelse oppheves på grunn av uriktig lovtolkning eller utilstrekkelige kjennelsesgrunner.
- (10) A har lagt ned slik påstand:
- "Advokat Dietrichsons begjæring om oppnevning som forsvarer etter straffeprosessloven § 100 andre ledd, fremsatt første gang 08.12.2014, tas til følge.**
- Subsidiært: Lagmannsrettens kjennelse oppheves og hjemvises til ny behandling."**
- (11) *Påtalemyndigheten*, som ikke er part i saken, men på anmodning har møtt i Høyesterett, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c stiller strengere krav til når det offentlige må dekke utgiftene til forsvarer enn det som tradisjonelt har blitt lagt til grunn etter straffeprosessloven § 100 andre ledd. EMD forutsetter at forsvarerutgiftene dekkes ved avhør, såfremt siktede selv mangler tilstrekkelige midler og representasjon ved forsvarer er i rettferdighetens interesse. Ved anvendelsen av økonomivilkåret er det naturlig å se hen til reglene om fri rettshjelp. Det er en presumsjon for at rettferdighetsvilkåret er oppfylt hvis det er en reell mulighet for at siktede vil bli idømt fengselsstraff. Vernet etter artikkel 6 nr. 3 bokstav c inntreer ikke allerede ved pågripelsen. Lagmannsretten har bygd på uriktig lovtolkning, og kjennelsesgrunnene er utilstrekkelige. Høyesterett har ikke grunnlag for å foreta oppnevning. Påtalemyndigheten har lagt ned slik påstand:
- "Lagmannsrettens kjennelse oppheves."**
- (13) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*

- (14) Anken retter seg mot lagmannsrettens avgjørelse av en anke over beslutning. Høyesteretts kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og lovtolking, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd. Når det gjelder forholdet til de konvensjonene som er gjort til norsk rett gjennom menneskerettsloven, kan Høyesterett også prøve lagmannsrettens konkrete rettsanvendelse.
- (15) Spørsmålet er som nevnt i hvilken utstrekning siktede har rett til forsvarer på det offentliges bekostning ved avhør etter pågripelse, jf. straffeprosessloven § 100 andre ledd og EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c. Lagmannsretten har avslått begjæringen om etteroppnevning under henvisning til at vilkårene i disse bestemmelsene ikke er oppfylt.
- (16) I sak HR-2015-01405-A, som er votert tidligere i dag, har jeg redegjort for forståelsen av straffeprosessloven § 100 andre ledd og i nødvendig utstrekning også for EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c. Jeg viser generelt til fremstillingen i den dommen og bygger på denne også i saken her.
- (17) Av straffeprosessloven § 98 første ledd følger at det skal oppnevnes forsvarer for siktede straks det blir klart at pågripelsen vil vare utover 24 timer. Det foreligger ikke noen dom fra EMD som kan gi grunnlag for det syn at den norske ordningen er i strid med EMK, og jeg bygger på at oppnevning av forsvarer straks det er klart at pågripelsen vil vare utover 24 timer er akseptabelt også i forhold til EMK artikkel 6 nr.3 bokstav c. Begjæringen om etteroppnevning i saken her var da også begrunnet i den bistand som ble ydet under avhøret av siktede.
- (18) Spørsmålet i saken er om siktede hadde krav på å få oppnevnt forsvarer til det avhør som ble foretatt.
- (19) Som det vil fremgå av den gjennomgåelse av EMDs praksis som jeg gjorde i HR-2015-01405-A, er det ikke grunnlag for å bygge på at EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c gir krav på oppnevnt forsvarer i tilknytning til avhør under etterforskningen i større utstrekning enn det som følger av straffeprosessloven § 100 andre ledd. Avgjørelsen av anken beror da på forståelsen av denne bestemmelsen. I Ot.prp. nr 66 (2001–2002) side 26 er det gitt slik veiledning for tolkingen:

"Vilkåret 'særlige grunner' refererer seg til den siktedes sosiale og personlige forhold og til sakens art. Relevante hensyn ved vurderingen er blant annet sakens alvor, sakens betydning for den siktede, om faktum eller jus er uklart eller komplisert, den siktedes alder og helsemessige status, forventet straff og manglende språk- eller samfunnskunnskaper hos utlendinger. At den siktede er lite bemedlet, er ikke et moment som i seg selv fører til oppnevning av forsvarer etter § 100 annet ledd."

- (20) Ved dom i dag i sak HR-2015-01405-A har Høyesterett dessuten lagt til grunn at den økte forståelse for at sterke hensyn etter omstendighetene kan tilsi at siktede får oppnevnt forsvarer i tilknytning til avhør under etterforskningen, også må tillegges vekt ved tolkingen av straffeprosessloven § 100 andre ledd. I dommen vises det både til disse hensyns betydning i seg selv, og til den økte forståelse for disse hensyn internasjonalt.
- (21) På denne bakgrunn vurderer jeg lagmannsrettens kjennelse. Lagmannsretten har begrunnet avslaget slik:

"Vilkåret 'særlige grunner' refererer seg så vel til siktedes sosiale og personlige forhold som til sakens art. Sakens alvor og særlige betydning for den siktede, uklart eller

komplisert faktum, siktedes alder og forventet straff, er relevante hensyn. Ingen av disse momentene foreligger - så langt lagmannsretten kan se - i denne saken.

Advokat Dietrichson har vist til ulike internasjonale rettskilder som skal underbygge at den norske praksis med å anse oppnevning av offentlig forsvarer på etterforskningsstadiet som et unntak, ikke lenger kan opprettholdes. Lagmannsretten kan ikke se at Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6 nr. 3 bokstav c og den rettspraksis det er vist til, skal forstås slik. EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c oppstiller en rett til vederlagsfri forsvarerbistand 'når dette kreves i rettferdighetens interesse'."

- (22) Det vil fremgå at lagmannsretten så langt har nøyvet seg med å konstatere at det ikke av de internasjonale kilder følger noen forpliktelse til å tolke straffeprosessloven § 100 andre ledd. Lagmannsretten trekker med det ikke inn i vurderingen de senere års utvikling i synet på betydningen av at forsvarer oppnevnes i tilknytning til avhør under etterforskningen. Momenter som etter omstendighetene vil kunne måtte tillegges vesentlig betydning er da utelatt, og lagmannsrettens avgjørelse bygger på en uriktig forståelse av straffeprosessloven § 100 andre ledd.
- (23) Lagmannsretten foretar også en konkret vurdering, om enn i forhold til EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c:
- "Lagmannsretten kan ikke se annet enn at den konkrete vurderingen av om det foreligger 'særlige grunner' i straffeprosessloven § 100 andre ledds forstand er i samsvar med den nevnte artikkelens krav. Uansett kan ikke lagmannsretten se at det i saken her foreligger slike omstendigheter at A hadde krav på forsvarer på det offentliges bekostning med hjemmel i EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav c."**
- (24) Det fremgår heller ikke av dette at vurderingen er foretatt på et tilstrekkelig bredt grunnlag.
- (25) Det er klart at Høyesterett ikke har tilstrekkelige opplysninger om omstendighetene i saken til selv å kunne vurdere om vilkårene for oppnevning etter § 100 andre ledd er oppfylt. Siktelsen er slik utformet at det ikke fremgår hvor alvorlig saken var, og det er heller ikke for øvrig opplysninger i saken som gjør det mulig å foreta den samlede vurdering som bestemmelsen forutsetter.
- (26) Resultatet må da bli at lagmannsrettens kjennelse oppheves.
- (27) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens kjennelse oppheves.

- (28) Dommer **Bergsjø**: Høyesterett har tidligere i dag votert i sak HR-2015-01405-A. Flertallets syn i den saken må legges til grunn i saken her. På den bakgrunn slutter jeg meg i det vesentlige og i resultatet til førstvoterendes votum.
- (29) Dommer **Arntzen**: Som dommer Bergsjø.
- (30) Dommer **Webster**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (31) Dommar **Utgård**: Det same.
- (32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens kjennelse oppheves.

Riktig utskrift bekreftes: